

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 31. ЈАНУАРА 1891.

ГОД. XVI.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 1.

УРЕЂУЈЕ А. ХАПИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно.

СРПСКИ ГЛУМАЦ И ЊЕГОВО СИРОЧЕ.

Људска природа је така, да воли оно што је лепо: у лепом се ужива. С тога ће вештине, које дају израза лепоти, увек знатно утицати на развитак људства. Но ни једна вештина не утиче тако знатно на све друштвене слојеве, као певање и глумачко играње. Али за то ипак певачи и глумци могу најмање рачунати на благодарност потомства. Кад грло изда, кад се руке укоче, кад срце престане куцати — престаје и сећање на глумца и певача. Само живом глумцу или певачу пљеска публика. У страноме свету глумци живе у сваком изобиљу; њима се сваки клања, али кад умру, не зна им се ни гроб!

Срски народ на овој страни пренуо се пре тридесет година из сна да оснује скромну кућицу позоришној вештини. Каже се, да драмско песништво и позоришна вештина, тамо цвета, где народна снага расте, где моћ друштвених и политичких мисли покреће народ на рад. Ово је у маломе било и у нашем народу. Наше народно позориште никло је у пролеће нашег политичког живота. Кратко је време, које нас дели од оног доба, па нам ипак данас изгледа, као да нас деле векови!

Српско позориште задобило је после кратког времена једну снагу, која је много обећавала и много вредила. То је био млад, одушевљен и даровит Србин, кога је позорница својом мађоничком снагом привукла себи да га из тог загрђаја више не пусти. То је био — Лаза Телечки, који је до смрти остало веран љуби свога духа, који је тако рећи са позорнице сишао у гроб. . .

Лаза Телечки! И његова успомена почела је бледити, па ипак ко је имао прилике дивити се његовој вештини, тај га никад заборавити неће. Наше позориште поносило се њиме. Он је истина купио венце славе на оним даскама, што свет значе, али и он је том позоришту био душа. Његова заносна игра опијала је одушевљен српски свет. Он је сву снагу своју уложио у своју вештину: позоришна вештина користила се њиме, али је снага на послетку — издала. Глумац је оболео, рука је клонула, а болест је измоджила тело. Још се једаред тешко рањен лавподиге, али то је било последњи пут. Још се једаред свети огањ у његовим грудима распалио, али да се за један часак угаси, — угаси на веки. Лаза Телечки последњи пут је играо у Новоме Саду 15. фебр. 1873. у комаду Косте Трифковића „Ни бригеша“ у улоги „Ноне Пурила“. Ћељскању и изазивању није било краја. Уморени, болесни вештак опет излази, захваљује се са горким осмејом, који као да је требало да значи, да је то последњи растанак. . .

Вештак је после кратког времена умръо. Блазирана, насићена публика рекла би: „Свршило се, они који живе треба да се славе“. Народ, који је још у првобитном стању слегао би с раменима и рекао би: „Један комедијаш мање.“ Али српски народ налази се у — средини. Њега није још цивилизација покварила, али није више ни у добу детињства, кад су народи ледени и сурови:

После Телечкога остало је једно спро-

че од 14 месеца, једно невинашће, које се у овом свету није умело да креће. Ка-ко ли је оцу морало тешко бити, кад је сломљеним погледом посматрао своје чедо, своју будућу сиротицу?!

Али српски народ не заборавља своје велике синове. После смрти Телечкове образовао се један одбор, да скупља прилоге за „сироче Лазе Телечког“.

Тај одбор издао је тада један проглас, из ког доносимо ова места:

„Ономад предајмо матери земљи најда-
ровитијег српског глумца, вредног књижев-
ника и ревносног апостола за напредак на-
шега народа. Лаза Телечки је отишао Богу на истину. Има случајева где смрт није
највећа мука.“

Ко полази са овога света у уверењу да је испунио дужност своју, тај се осмеј-
кује на анђела смрти — јер га он прима у загрђај, у коме неће више осетити пе-
лен земаљских уживања. Тешко ли се мучи млади отац на болној постели, кад му се уз клонулу руку прима нејака сирочад, коју би требала та рука да чува, да рани и ода зла да брани, да му узрасту чести-
та и ваљана. У том часу је тај терет ја-
чи и тежи, него боља, од које се умире.

И нашем Лази свалио се на самртном часу тај терет на изнурене груди. Десет година дана радио је поштеном српском вољом, свом снагом свога генија, да узо-
рима, које нам је износио на углед, поди-
же у нашем народу честитост и врлину, да га опомиње на сјајну прошлост, да га потсећа на јадну садашњост, да га одушеви на рад за бољу будућност.

У том раду за народ није доспео да мисли, да привреди што и себи и својима. Јуди, који раде срцем и душом за општу срећу, мисле на се тек кад умиру.

Наш Лаза је легао у гроб са грдном каном на срцу и са тешком бригом у ду-
ши. Кад је бацјо поглед у своју прошлост, био је утешен, да ће они, који га преживе, бити задовољни са радом му, али кад је погледао на своје сироче — нејаку ћерку своју, коју оставља без игди ичега на

свету, отео му се мутан поглед у будућност свога детета. Саморано сироче, за које немају очи, којима је по срцу и крви најближе, спроче, коме на че-
лу пише очев лик и у коме тиња једна искра онога жара, што је у оцу јој пре-
плапо и сагорео — то спроче је, чим му бабо очи склопи, изгубило ранитеља — из-
губило њиме све и сва на свету.

Са погледом на будућност тога спро-
чета удариле су сузе на очи нашем изну-
реном самртнику — он није више осетио пријатељски стисак руку, које су му хте-
ле да олакшају ту бригу.

Ево прилике, ево дужности евима по-
штовачима честитога покојника, да по-
кажемо, јесмо ли кадри делом да посведочимо нашу љубав према њему. Обраћамо се о-
вим на сва милостива срца српска, да при-
теку у помоћ, да придржимо двогодишње спроче, ћерку Лазе Телечкога, да јој ску-
шимо бар толико, да могу старатељи јој подмиривати потребе живота и временом упутити је на честит и ваљан позив.“

Но осим тога издао је Љуба Стефа-
новић један проглас, да се подигне споме-
ник на гробу Лазе Телечког.

Тај споменик је из прилога подигнут и посвећен је свечано 25. марта 1879. г.
На гробу је тада говорио тадањи управ-
итељ А. Хаџић.

А донде су стизали прилози па спро-
че Лазе Телечког. Али време има своје право и цела ствар се скоро већ за-
боравила.

*

Дани јуре необичном брзином. Од смрти Лазине прохујало је пуних 17 година. Уморене кости Лазине дugo се у хладно-
ме гробу одмарале, кости онога, који у животу није знао шта је одмор. То је био усамљен гроб. Лаза овде никога не-
ма, само пријатеље своје, који су му се свраћали на гроб. Сироче је на страни било.

Мало је тије од пре 17 година одра-
слло, лепо васпитано и образовано мило-
штом своје тетке и љубављу свога стри-
ца Ристе Телечкога. Некада је спроче

Даница, данас је учитељица у Вел. Кинди, данас је самостална и у свом опстанку осигурана.

Прошле године била је гђча Даница Телечкова у Новом Саду. Позвали су је чланови одбора Арса Пајевић, Ђуба Стефановић и Ђока Поповић, да јој предаду новце и рачун од добровољних прилога Госпођица је примила преко хиљаду форината.

У недељу 12. авг. 1890 пред подне била је госпођица у пратњи свога рођака Мише Косића, члanova одбора и писца о вик редака, први пут на гробу оца свог, да целива крст, који је видљиви знак народне благодарности и да с тим свеже своју детињу захвалност, да одужи највећи дуг што га човек у животу може имати. Извела је и свештеника, да очита молитву и гроб прелије. Свештено тужан је трећутак био, кад је ћерка смерним корацима приступила да ороси сузама гроб свога оца и да му положи на краст венац

од свежег цвећа, да се захвали оном оду, који јој истинा ништа оставио није, само име, али име, којим се она увек поноси може! О, кад би мртви могли да оживе ма за један тренутак! О, кад би гроб био провидљив, те да Лаза из гроба види своје чедо и да се утеши!

Но гроб је нем, земља не проговара али ми, који смо присуствовали том свечаном тренутку, као да смо из гроба чули тихи шапат Лазиних речи: „Сад ми је лакша ова земља прна и нека је свима онима хвала који су прилагади и бринули се за моје сироче...“

Дуго смо стојали непомични код гроба, не хтедосмо да кваримо ову хармонију, која везује ћерку за гроб овај. Гроб па тишина олакшавала је узбуђеној душама. Стојећи поред гроба, гледајући краст, огаје народ подијао, венац ког је ћерка оставила и члanova одбора, дође ми миса да је српски народ и овом приликом показао је вредан, да му се велики си рађају.

Н. Ј.

ЛИСТИЈИ

КР. СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

(Нове српске драме.) Управа српског вародног позоришта у Београду примила је за представу две драме од Мите Живковића, две драме од Ђорка Ђрђанића (Св. Гавриловића) и једну шаљиву игру од дра Милана Савића. Мита Живковић написао је две историјске драме у 5 чинова: „Цар Јован“ и „Ђорђе Балшић“. Ђорко Ђрђанић саставио је две драме у 5 чинова: „Шћепан мали“ и „Ускоци“. Др. Милан Савић написао је шаљиву игру у 3 чина с натписом: „На леп начин“. Од тих драма приказан је до сад „Цар Јован“. За тај комад било је позајмљено лепо и верно хисторијско одело из написане позоришне гардеробе, што је прављено било за „Перу Сегединца“.

ПОЗОРИШТЕ.

(Комедија грофа Лава Толстоја) Стари листови јављају, да је гроф Толстој написао комедију „Плод сазнања“, која је већ преведена на немачки и француски језик. Оригинал је штампан узбирци списа различитих руских књижевника

која је издата у том смеру, да се од добивеног прихода помогне породици умрлог књижевника Јурјева, коме је породица у крајњој сиротини. Основна идеја тој комедији Толстојевој већ је стара ствар: исмеавање људи, који верују у спиритизам, али је, како некакав критичар вели, Толстоју ишло за руком да напише комедију достојну његовог великог талента.

(Термидор.) У „Théâtre français“ глумила се 25. јануара о. г. први пут нова хисториска драма „Термидор“, коју је написао Сарду. Као што из Париза јављају, био је успех дичан а то се мора понајвише приписати ејајној опреми и изврсном глумењу. Трајни је утисак учинио завршни призор трећег чина, у ком воде „Фабијену“, — (главна женска особа у драми) — на губилиште. Коклен и глумица Бартетова глумили су управо заносно. Једна од главних особа је Ла Бисијер, који је негда спасао глумце „Comédie française“, које је дао Робеспијер у тамницу и на смрт осудити. Чин у драми Термидора збива се године (1794.) од јутра до вечера. Главна јој је особа лепа Фабијена Лекулте, коју је измистио песник. Из самостана, где је васпитана, силом истргнута, буде бачена у тамницу као кћи роја-

листе и чека на смрт. Само једно би је могло спасити или одгодити њезину смрт, а то би било, да рече, да је у благословеном стању, јер и крвни трибунао штеди невин живот, који тек настаје. Ал' девојка воли пре погијупти него ли се послужити том лажи. Њу воли и обожава млади часник Марсијал Хигон, а његова љубав наведе Лу Бисијера, да огледа да и њу спасе, као што је спасао и друге. Но он не успе и Фабијена мора с другима на губилиште Мирно ступа она на таљиге, које ће је одвести, а Марсијал, готово луд, буни светину да јој помогне. У то се проспе глас да је Робесијер пао и Фабијена је спасена. У трећем и главном чину, који се збива у звању Лу Бисијерову, долазе сваки час људи из оближње дворане конвента и приповедају, што сад говори Робесијер, Мара, Дантон Сен Жист и други. Све њихове речи узео је Сарду из записника те знамените седнице, те су од сног ефекта.

Како сад јављају из Париза, забранила је влада даље представљање „Термидора“, желећи тако спречити саблазни, које су приликом друге представе тога комада изазване.

(Дворско позориште у Бечу) Ко се не сећа речи: „Беч је позоришна варош.“ Данас су ове речи много, врло много изгубиле од своје истине. Од дана, кад се старо дворско позориште преселило у нову зграду, нестало је и старе славе. Да како, да су још на даскама јсти великане немачке глумачке уметности, као што су: Волтерка, Сонентал, Левински, и др., али у глумашту, раскошно зиданом, побринуо се грађевинар само зато да тек мала мањина слушалаца нешто чује. Као да је слутио, да ће много и премного пута бити најнесретнији они, који у позоришту могу не само доста да виде него и да чују гдекоју „гласовиту драму.“ Занета права је срамота, да се на позорници славној и великим уметницима посвећеној, приказују глуме, као што је н. пр. „Госпођа Скидеријева.“

Ова глума ипак је превелика казна за сиромашну госпођицу, која, до душе, има на душу велику множину дебелих, огромних романова у њезино доба (умрла је 1701.) синој слављених, а несносних; ал' која се није за целоничим замерила господи писцима ове глуме. Господа писци, велимо, јер су се три писца, словом три писца, мучила, да унишите госпођицу „Скидеријеву.“

По приповетци хофмановој написао је Линднер драму, која је тек сада иза много година по преради Вилденбрауха дошла по жељи Левинскога на даске што свет значе. Потоњи писац покварио је и оно што је у тој глуми добро било.

Главна особа спада од прве речи у људницу, а не на позорницу. Јунак драме наследио је

од матере љубав за злато па за то се и посвећује златарству. За њега нема веће несреће него да се растави од својих златних ствари и за то краде продане ствари, које је израдио, ал' не само то, већ он тако мрзи на оне сиромаке, који носе те ствари, да их из мржње убија. Даровити Линднер огледао је, да од тога човека начини мефистофелски карактер. Али је потпуно промашио намеру. Но досад о том. Али како долази у глуму госпођица Скидеријева? То вада нико не зна. Не бисмо ни говорили толико о том, да није то најбоља илустрација назадовању дворскога позоришта, у ком у осталом влада вечити рат са новим управитељем Буркхардом, кога прогласише тиранином. Сваки час чује се о неким оставкама. Тако се у последње време говорило, да ће бечко дворско позориште оставити: Роберт, Габијон и Габијонка, Хохенфелс и — Сонентал. Тешки су то дани за управитеља, који је досад био у свему зле среће.

(Женско питање у Грилпарцеровим драмама.) То је била тема, о којој је у „Грилпарцеровом друштву“ у Бечу ономад држао предавање бечки универзитетски доцент др. Емил Рајх. Он је означио век наш веком нерешених питања. Данас се баве женским питањем три славна писника: Ејерсон, Ибсен и Толстој. Шекспир, Гете и Шилер нису ништа писали о том. Предавач је то доказао кратком анализом грилпарцерових драма, нарочито анализама драма: „Сафо“, „Љубуша“, „Краљ Отоокор“, „Херо и Леадар“. Грилпарцер је свуд проповедао светињу брака, тражећи подједнаку верност и од мужа и од жене, и борио се за што слободнији положај жена. У браку жена треба да је равноправна с мужем, а не да му је слушкиња. Нарочито је нападао бракове из рачуна. У „Љубуши“ и „Примиславу“ преставио нам је благословен, ваљан брак, где умна жена живи сретно уз знаменитог мужа. Грилпарцер није био противник тако званој еманципацији женској.

(Пиноваја дама) зове се нова руска опера, коју је по пушкиновој приповетци истога имена написао М. Чайковски. Та опера јако се допала када се 7. декембра г. 1890. певала први пут у петроградском маријинском позоришту. У тексту уметнуте су неке песме Бајушкова, Жуковскога и Риљева.

(Јапански глумци и глумице.) Пре кратког времена изашао је у Јапану царски указ, којим се донушта, да од сад глумци могу представљати с глумицама. Све досад ни у једном позоришту нису смељи заједно играти глумци и глумице, те су прикази љубавних сцена испадали врло трљаво.

Издaje управа српског народног позоришта.